

Russian influence in Africa: motivations, strategies and tools

Abolfazl Babaei¹

Mohammad Amin Naghshband²

Mohammad Shah Mohammadi³

Abstract

Putin believes that he has an important, historical and sacred mission, the main focus of which is to restore Russia's historical greatness and compensate for the West's damages to Russia. Therefore, in order to compensate for Russia's geopolitical failure after the collapse of the Soviet Union and to avoid the mistakes of that era, it has tried to communicate with the African continent and develop its influence on different levels with this continent. The interesting thing about the nature of Russia's relations with the African continent lies in the fact that Putin does not spend money from the government's treasury in this direction. Therefore, when examining and analyzing Russian policies, one should not ignore Putin's political psychology, which seeks to restore Russia's greatness. Moscow has stepped into Africa with the aim of institutionalizing its military presence in the African continent and the Mediterranean coast, dominating the oil and gas and mining sectors, as well as creating new markets to sell its products.

Keyword: Russia, Putin, Africa, Sahel, Energy, Wagner

¹ Phd student of Political Science, Regional studies, University of Tehran, Tehran, Iran
Abolfazl.babaei@ut.ac.ir

² Ma student of Political Science, Regional studies, University of Shahid Beheshti, Tehran, Iran
Naghshbandamin@gmail.com

³ Assistant Professor, University and Higher Research Institute of National Defense and Strategic Research, Tehran, Iran.

M.mohammad.shm1347@gmail.com

نفوذ روسیه در آفریقا: انگیزه‌ها، راهبردها و ابزارها

ابوالفضل بابایی^۱، محمدامین نقشبند^۲ - محمد شاه محمدی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۱۶

چکیده

پوتین معتقد است که دارای یک رسالت مهم، تاریخی و مقدس است که احیای عظمت تاریخی روسیه و جبران خسارت‌های غرب به روسیه محور اصلی آن است. لذا برای جبران شکست ژئوپلیتیکی روسیه بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و دوری از خطاهای آن دوران، سعی در برقراری ارتباط با قاره آفریقا و توسعه نفوذ خود در سطوح مختلف با این قاره نموده است. نکته قابل تأمل در خصوص ماهیت روابط روسیه با قاره آفریقا در این مسئله نهفته است که پوتین در این مسیر از خزانه دولت هزینه نمی‌کند. از این رو، هنگام بررسی و تحلیل سیاست‌های روسیه نباید از روانشناسی سیاسی پوتین که به دنبال بازگردانی عظمت روسیه است، غافل بود. مسکو باهدف نهاده‌سازی حضور نظامی خود در قاره آفریقا و سواحل مدیترانه، تسلط بر بخش نفت و گاز و معادن و همچنین ایجاد بازارهای جدید برای فروش محصولات خود، پا به عرصه آفریقا نهاده است.

واژگان کلیدی: روسیه، پوتین، آفریقا، ساحل، انرژی، واگنر.

۱- دانشجوی دکتری علوم سیاسی، مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران، تهران، ایران

۲- دانشجوی ارشد علوم سیاسی، مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Naghshbandamin@gmail.com

آستادیار دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، تهران، ایران

مقدمه

این پژوهش، درصدد تبیین راهبرد روسیه در قبال قاره آفریقا است؛ قاره‌ای که امروزه شاهد حضور گسترده بازیگران جهانی و منطقه‌ای است و در حال تجربه کردن حوادث تاریخی اواخر قرن نوزدهم را با اشکال و ابزارهای جدید، است. در سایه این حضور اجنبی، نفوذ روسیه به‌ویژه در کشورهای ساحل آفریقا که به‌طور سنتی میدان نفوذ بلوک غرب بوده‌اند، قابل تأمل است. از این رو، سؤالاتی در خصوص انگیزه‌ها، اهداف و راهبردهایی که روسیه به دنبال تحقق آن است، مطرح می‌گردد که پژوهش حاضر به دنبال یافتن پاسخ، شرح و تحلیل و درنهایت نتیجه‌گیری برای آنهاست.

روش انجام این پژوهش توصیفی و تحلیلی و جمع‌آوری داده‌ها بر مبنای منابع کتابخانه‌ای، پایان‌نامه‌ها، مجلات و مقالات فارسی و دیگر منابع اینترنتی است. متغیر اصلی (مستقل) در تحقیق آفریقا و متغیر وابسته انگیزه‌ها، راهبردها و ابزارها روسیه است.

ابعاد تاریخی روابط روسیه - آفریقا

فهم انگیزه‌های سیاسی روسیه از توسعه نفوذ خود در قاره آفریقا، بدون مطالعه ابعاد تاریخی این مسئله امکان‌پذیر نیست. در دولت پوتین نگاه به قاره آفریقا مبتنی بر نوعی سهم خواهی توأمان با ترس و نگرانی است؛ زیرا در دوران استعمار نه تنها سهم خود را از این قاره دریافت نکرده‌اند، بلکه به دلیل روابط خاص اتحاد جماهیر شوروی با آفریقا که عمدتاً مبتنی بر تأمین مالی جنبش‌های آزادی‌بخش ملی و دولت‌های مستقل جدید بوده (Волков, 2020) متحمل خسارت‌های جبران‌ناپذیری شده است. این در حالی است که سایر کشورهای استعمارگر حداکثر بهره‌برداری خود را از منافع قاره آفریقا برده‌اند (Гасюк, 2021). به این ترتیب، با مطالعه ابعاد تاریخی روابط روسیه - آفریقا، ابعاد و زوایای مشترکی از مؤلفه‌های

ارتباطی در دوره‌های مختلف (به‌رغم ایدئولوژی‌های متفاوت) نمایان می‌گردد. به‌عنوان مثال، استفاده از داوطلبان و مزدوران یکی از سیاست‌های مهم روسیه در قاره آفریقا است (ОПУБЛИКОВАНО, 2016).

۱- آفریقا در اسناد و منابع روسی

اسلاوهای شرقی (روسی‌ها، اوکراینی‌ها، بلاروسی‌های فعلی) در سال ۹۹۰ م به مسیحیت شرقی بیزانس گرویدند و آن را به‌عنوان دین رسمی پادشاهی روسیه باستان یا «کیفسکایا روسیه» اعلام کردند (Histrf, 2021). اگرچه برخی معتقدند که ولادیمیر اول (۹۵۶-۱۰۱۵) بنا به دلایل سیاسی به دین مسیحیت گروید (Histrf, 2020). *Крещение Руси (X век)*. از این زمان به بعد، رابطه نظری روس‌ها با آفریقا آغاز شد؛ زیرا در کتاب مقدس داستان‌ها و حکایت‌هایی از مصر نقل شده بود. این در حالی بود که اولین نماد رسمی از قاره آفریقا متعلق به نستور پچرسکی، راهب و مورخ کلیسا (۱۰۵۶-۱۱۱۴) است که در بردارنده توصیفی از کشورهای آفریقایی مثل اتیوپی، لیبی، مصر، موریتانی و سایر مناطقی که در کتاب‌های مقدس و مقامات کلیسا بدان اشاره شده، است (Ibid). لازم به ذکر است که این شناخت صرفاً مبتنی بر منابع رومی و بیزانسی بوده، نه ارتباط مستقیم بین طرفین؛ اما از قرن یازده میلادی اولین گروه از زائران روسی برای بازدید از اماکن مقدس در مصر به‌ویژه شبه‌جزیره سینا (محل تقاطع آسیا و آفریقا) آغاز گردید (Антошин, A. B. & Возчиков, 2022).

۲- روابط روسیه تزاری با قاره آفریقا

یکی از پادشاهان روسیه تزاری به نام ایوان چهارم (۱۵۳۰-۱۵۴۸) ملقب به "وحشتناک" در سال ۱۵۴۷ تاج‌گذاری کرد و مدعی شد که وارث قانونی امپراتوری‌های بیزانس است (که توسط ترک‌های عثمانی سرنگون شدند). وی خود را تنها بازمانده ملکه "صوفیا پالئولوژینا" دختر برادر پادشاهان بیزانس در قرن یازدهم

معرفی می‌کرد و از آنجا که پادشاهی روسیه کبیر دربردارنده بیشترین تعداد پیروان ارتدکس در جهان بود و رم سوم نامیده می‌شد (Moscowtimes, 2023) لذا چنین سودایی را در می‌پروراند. او در سال ۱۵۵۸ نماینده خود را به همراه هدایای نفیسی به کلیسای سنت کاترین در شبه‌جزیره سینا فرستاد و از مقامات این کلیسا درخواست نمود که برای روسیه، همسرش (آناستازیا رومانونا)، فرزندانش و کلیه مسیحیان ارتدکس نماز بگذارند (Ricolor, 2019).

پطرس کبیر در سال ۱۷۲۱ خود را امپراتوری روسیه نامید. در اثنای سفر اکتشافی خود به اروپا (۱۶۹۷-۱۶۹۸) زمانی که هنوز جوان بود، در هنگام بازدید از یکی از کارخانه‌های کشتی‌سازی هلندی، داستان‌های زیادی از ملوانان باتجربه در مورد آفریقا شنید که از جمله آن‌ها می‌توان به شهردار آمستردام و نیکلاس ویتسین مدیر شرکت هند شرقی هلند اشاره کرد. این رخداد مقدمه‌ای بود برای اولین اقدام سیاسی روسیه در آفریقا که به موجب آن پطرس کبیر در سال ۱۷۲۳ کارزاری نظامی به سوی ماداگاسکار به راه انداخت تا از این رهگذر راه دریایی از دریای بالتیک به اقیانوس هند ایجاد کند، اما تلاش‌های وی ناکام ماند.^۱

پطرس کبیر به‌رغم این تلاش‌های ناکام در راستای ایجاد جای پای در آفریقا، اما از تلاش نایستاد و در دوران خود توانست برهی از آفریقایی تبارها را به امپراتوری خود جذب نماید. در دوران او اولین آفریقایی - روسی به نام آبرام گانیبال که احتمال می‌رود از کشور اتیوپی، چاد یا کامرون باشد، دیده به جهان گشود (kp, 2021) که به همراه فرزندانش به ژنرال‌های عالی‌رتبه در ارتش امپراتوری تبدیل شدند. لازم به ذکر است که الکساندر پوشکین شاعر بزرگ روسی که امیر الشعرا روس و نماد تحول زبان ادبی روس است، از نوادگان وی محسوب می‌شود (feb-web, 2020).

^۱ یوری خوروستووا - پیتر اول چگونه ماداگاسکار را به مستعمره روسیه تبدیل کرد؟ - مجله مطالعات

اندیشه‌های پطرس کبیر در خصوص توسعه‌طلبی به‌سوی آفریقا در دوران امپراتوری کاترین بزرگ به مرحله عملیاتی رسید. در این دوره امپراتور روسیه اقدام به انعقاد قراردادی نظامی با پادشاه مصر "علی بک کبیر" نمود و در ماجرای قیام "شیخ همام الهواری" از شیوخ جدایی‌طلب استان "الصعید" که توسط امپراتوری عثمانی حمایت می‌شد، مقادیر زیادی سلاح و مهمات به مصر ارسال نمود. پس از آن در سال ۱۷۷۱ نیروی دریایی روسیه به فرماندهی کنت الکسی اورلوف اقدام به یاری پادشاه مصر برای حمله به عثمانی نمود، ولی موفقیت چندانی کسب نمود.^۱

۳- روابط اتحاد جماهیر شوروی با قاره آفریقا

به دنبال جنگ جهانی اول و فروپاشی نظام‌های امپراتوری در اروپا، جنبش‌های آزادی‌بخش ضد استعماری در آفریقا فعالیت خود را آغاز کردند. در آن زمان، اتحاد جماهیر شوروی هنوز در مراحل اولیه کار خود بود و سیاست‌های خود را معطوف به همسایگان آسیایی نموده بود. لذا در حوزه کشورهای آفریقایی ورود چندانی نکرده بود و در این مسیر فقط به برقراری روابط بسیار محدود و محکوم‌به شکست با چند کشور محدود از جمله لیبیا، مصر و اتیوپی اکتفا کرده بود. شوروی همچنین در صدور انقلاب کمونیستی خود در بین کشورهای آفریقایی موفقیت چندانی کسب نکرده و تنها حزب چپ‌گرای آفریقایی که در خلال سال‌های بین دو جنگ جهانی در این قاره فعالیت می‌کرد، حزب کمونیست آفریقای جنوبی بود که به دلیل تحت فشار بودن از سوی مقامات انگلیسی حاکم بر این کشور و همچنین وجود تعارضات درون‌حزبی، با شروع جنگ جهانی دوم جایگاه خود را در عرصه سیاسی آفریقای جنوبی از دست داد.

با پیروزی کمونیست در جنگ جهانی دوم، مسکو از تربیون سازمان ملل برای حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش ملی بهره کافی برد. به این ترتیب، روسیه اقدام به

^۱ بیشتر بنگرید به: فرهنگ جامع تاریخ روسیه، بخش اول، ۲۰۱۵ - صفحه: ۲۸۹

برقراری روابط دوجانبه با کشورهای تازه استقلال یافته از استعمار اروپایی همچون اوگاندا، لیبی، سودان، مراکش و تونس نمود. در این دوره همچنین روابط دوجانبه منحصر به فردی را با جمال عبدالناصر رئیس جمهور مصر برقرار نمود.

در سال ۱۹۶۰ که ۱۷ کشور آفریقایی استقلال خود را از استعمار اروپا کسب کرده و با عنوان "سال آفریقا" از آن یاد می شود، فرصت ویژه ای برای برقراری روابط دوجانبه شوروی - آفریقا فراهم شد. در چنین شرایطی، با توجه به وضعیت بغرنج کشورهای درگیر جنگ سرد، کشورهای جهان سوم به خوبی توانستند نقش خود را در مناسبات منطقه ای ایفا نمایند. در این مرحله، نفوذ اتحاد جماهیر شوروی در قاره آفریقا بیش از قبل شد. در این راستا، شوروی علاوه بر مصر اقدام به ارسال کمک های زیادی به کشورهای الجزایر، لیبی در شمال و شرق آفریقا نمود به گونه ای که اتیوپی به متحد راهبردی شوروی در آفریقا تبدیل شد. از دیگر کشورهای آفریقایی که در آن دوران به شدت مورد توجه مقامات شوروی قرار داشتند عبارت بودند از: تانزانیا، ماداگاسکار و سومالی (Волков о., 2020).

شوروی در آفریقای مرکزی اقدام به پی ریزی نظام های سوسیالیست در کشورهای کامرون و چاد نمود و در گام بعدی روابط خود با کشورهای کنگو (مستعمره سابق بلژیک) و جمهوری آفریقای مرکزی را تا حد زیادی توسعه بخشید. در غرب آفریقا نیز کشورهای گینه و غنا تأثیر شدیدی از مبانی اعتقادی کمونیستی پذیرا شدند. در آفریقای جنوبی، اتحاد جماهیر شوروی به صورت علنی با سیاست نژادپرستانه دولت این کشور مقابله می کرد و به صورت هم زمان حمایت ویژه ای از دولت های خط مقدم جنوب آفریقا مانند آنگولا و موزامبیک و همچنین شوروشیان رودزای جنوبی داشت (Жоэлле & Мартынова, 2022).

در حوزه اقتصادی و فناوری، اتحاد جماهیر شوروی نقش مؤثری در ایجاد ساختارهای اقتصادی ملی برای کشورهای آفریقایی ایفا نمود. همچنین تفاهم نامه

متعددی میان مقامات شوروی با ۷۳ کشور آفریقایی به منظور همکاری‌های اقتصادی و فنی منعقد شده بود که به موجب آن، کارشناسان روسی تا اواخر دهه هشتاد قرن نوزدهم میلادی اقدام به راه‌اندازی حدود ۶۰۰ موسسه اقتصادی در سراسر قاره آفریقا نمودند (Tass, 2016).

اهداف راهبردی روسیه در آفریقا

۱- روابط اتحادیه فدرالی روسیه با آفریقا

وضعیت سیاسی و اقتصادی داخلی روسیه که پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی بر این کشور تحمیل شد تا حد زیادی سیاست‌های معطوف به قاره آفریقا را در روسیه با محدودیت مواجه نمود. از این رو، بسیاری از کشورهای آفریقایی که طرفدار شوروی بودند، ناگزیر به عبور از مشی سوسیالیستی خود شده و در صدد یافتن متحدان جدید برآمدند. با این حال، از ابتدای قرن بیست و یکم شرکت‌های روسی اقدام به سرمایه‌گذاری در حوزه‌های معدنی (گینه، جمهوری آفریقای مرکز)، کارخانه‌های معدنی (نیجریه)، نیروگاه‌های انرژی آبی خورشیدی (آنگولا)، خطوط نفت و گاز (الجزایر)، نیروگاه‌های هسته‌ای (مصر) و سایر زمینه‌های فعالیت اقتصادی نموده‌اند (Tass, Крупнейшие экономические проекты России в Африке, 2016).

در اواخر سال ۲۰۱۰ و بعد از سه دهه غیبت در قاره آفریقا، روسیه مبادرت به توسعه حضور سیاسی خود در بین کشورهای آفریقایی نمود. در سال‌های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳ اقدام به برگزاری نشست‌های مشترک "روسی - آفریقایی" با حضور سران بیش از ۴۵ تا ۵۴ کشور آفریقایی نمود. همچنین در آخرین نشست مشترک که سال ۲۰۲۳ برگزار شد، شرکت‌کنندگان در چارچوب مفهوم جهان چندقطبی، اذعان داشتند که سهم روسیه از قاره آفریقا و اهمیت این قاره در سیاست‌های کلان روسیه در حال افزایش چشم‌گیری است (Russian Council, 2023).

اتحادیه روسیه، پس از فروپاشی جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ الگوی نظام فدرالی را بر خود برگزیده است که مبتنی بر دموکراسی نمادین، بازار آزاد و تا حدی لیبرالیستی است که در دوره‌های مختلف سطح آن در نوسان بوده است. براین اساس، "ولادیسلاو سورکف" نایب‌رئیس نهاد ریاست جمهوری وقت (سال ۲۰۰۶) در مقاله‌ای با عنوان: تضمین آینده روسیه، از اصطلاح جدیدی برای ساختار سیاسی این کشور تحت عنوان "دموکراسی حاکمیتی" رونمایی کرد. وی در این مقاله معتقد است: "آنچه مطلوب ما برای حیات سیاسی جامعه روسی است؛ عبارت است از اینکه شاکله قدرت، تعیین محدوده اعمال آن، تشکیل و هدایت آن همگی از جانب مردم روسیه با لحاظ نمودن همه تنوع‌های قومی و نژادی و مذهبی ترسیم گردد. صدا البته، در این چارچوب موضوع «کفایت سیاسی» و «شفافیت» برای تحقق رفاه مادی، آزادی و عدالت برای همه شهروندان و گروه‌های اجتماعی و ملت اتحاد روسیه، امری ضروری است" (Xn--c1angbpdf., 2006)

۲- مبانی فکری پوتین

فهم سیاست خارجی روسیه بدون درک ویژگی‌های شخصیتی و الگوهای فکری و رفتاری پوتین امکان‌پذیر نیست. هنری کسینجر وزیر امور خارجه اسبق آمریکا که ده‌ها بار با پوتین ملاقات داشته است، وی را چنین توصیف می‌کند: "مردی که حس ارتباط بالایی دارد، ارتباط عمیقی با تاریخ روسیه از نگاه خود داشته و شباهت بسیار زیادی به شخصیت فئودر داستایوفسکی ادیب بزرگ روسی دارد". وی در ادامه می‌افزاید: "او به شکل کاملاً غیر منطقی منافع ملی روسیه را در مدنظر دارد، همچنان که آن [منافع ملی] را ترسیم می‌کند و به نظر می‌رسد که چندان هم خطا نیست، دارای برخی ویژگی‌های شخصیتی ممتاز است. از منظر وی مسئله هویت روسی بسیار بااهمیت است، زیرا در نتیجه فروپاشی کمونیست، روسیه بالغ بر ۳۰۰ سال از تاریخ خود را ازدست داده است؛ بنابراین سؤال: "روسیه چیست؟ به صورت جدی به اذهان متبادر می‌گردد و این مشکلی است که ما قبلاً با آن مواجه نشده‌ایم».

عقاید سیاسی پوتین کشکولی از مبانی مختلف است. وی از یک سو نسبت به کمونیسم و بلشویک‌ها کینه دارد و معتقد است که آن‌ها جسد روسیه را مسموم کرده و با قرار دادن حق تعیین سرنوشت در قانون اساسی شوروی، سنگ بنای تقسیم کشور را بنا نهادند تا جایی که اذعان می‌دارد: "شوروی‌ها یک بمب هسته‌ای را زیرساختمانی به نام روسیه قرار دادند!" اما از سوی دیگر، احترام زیادی برای سیاست‌های ژئوپلیتیکی استالین قائل است تا جایی که سرود ملی اتحاد جماهیر شوروی در دوران استالین را با اندکی تغییرات احیا نمود. در این راستا، نظرسنجی‌ها نیز بر این حقیقت تأکید دارند که استالین جایگاه اول یا دوم را به‌عنوان بزرگ‌ترین حاکم تاریخی، در شخصیت پوتین ایفا می‌نماید (levada, 2021).

پوتین، به‌رغم آنکه فردی کاملاً پراگماتیک است، اما نگاه او به مسائل خالی از گرایش‌های متافیزیکی نیست و همین مسئله از او شخصیتی دوستدار ادبیات ساخته است. بر پایه همین تفکرات وی معتقد است که قضا و قدر الهی در به قدرت رساندن او نقش داشته است. پوتین خود را فرزند خلف پطرس کبیر برای احیای عظمت باستانی روسیه می‌داند و در سیصدمین سالروز تأسیس امپراتوری و سی‌ام سالروز فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی بر این هدف مقدس تأکید نمود (دهشان، ۲۰۲۲). (دهشان، ۲۰۲۲) از این رو، ارزیابی شخصیت پوتین صرفاً بر مبنای معیارهای منطقی و زمینی امری ناصواب خواهد بود.

۳- اهمیت آفریقا برای روسیه

رأی آفریقا در سازمان‌های بین‌المللی: کشورهای آفریقایی در حدود یک‌سوم جامعه جهانی را به خود اختصاص داده و در سازمان‌های متعدد بین‌المللی حضور فعال دارند. با توجه به سیاست‌های یکپارچه اتحادیه آفریقا و برخی سازمان‌های منطقه‌ای، ماهیت رفتار کشورهای آفریقایی در عرصه بین‌المللی از اتحاد و یکپارچگی نسبتاً خوبی برخوردار است؛ بنابراین، بدون مشارکت کشورهای

آفریقایی هرگونه فعالیت منسجم در عرصه نظام بین‌الملل، توسعه روابط اقتصادی جهانی و ایجاد سازوکارهای ثبات‌بخش در نظام بین‌الملل امری محال به نظر می‌رسد. از این رو، روسیه به منظور ترویج نظریه خود تحت عنوان "جهان چندقطبی"، نیازمند رأی کشورهای آفریقایی و حمایت آنان در مجامع بین‌المللی است.

پایگاه‌های نظامی برای تبدیل شدن به ابرقدرت جهانی: به‌رغم اختلافات زیاد بین کشورهای شمال و جنوب صحرای آفریقا، موضوعات و چالش‌های راهبردی یکی از نقاط اشتراک این کشورها به شمار می‌آید. قاره آفریقا به‌صورت سنتی منطقه نفوذ نظامی برای ناتو بوده و از این رهگذر توانسته بر شاهراه‌های دریایی در دریای سرخ، خلیج فارس، اقیانوس هند و همچنین دریای مدیترانه تسلط داشته باشد. علاوه بر این، برخی کشورهای غربی دارای پایگاه‌های نظامی سیاسی در منطقه هستند که مبتنی بر روابط دوجانبه نظامی و فنی میان آن‌هاست.

طبق آنچه در رسانه‌ها عنوان شده است، هدف اصلی کشورهای غربی از حضور در قاره آفریقا در حقیقت تأمین امنیت شاهراه‌های حیاتی، حفظ صلح بین‌المللی، ممانعت از منازعات نژادپرستانه و مبارزه با تهدید تروریسم و دزدی دریایی است.^۱

^۱ فرانسه دارای بزرگ‌ترین پایگاه‌های نظامی ثابت در قاره آفریقا است که در کشورهای جیبوتی، گابون، ساحل‌عاج و جزیره مایوت مستقر هستند. عمده این پایگاه‌های نظامی در مناطق موسوم به ساحل آفریقا قرار دارند که مهم‌ترین معادن استخراج اورانیوم جهان در آن واقع شده است. در جیبوتی و دریای سرخ مهم‌ترین شاهراه بین‌المللی قرار دارد و حضور نظامی فرانسه در این منطقه ضامن امنیت انتقال نفت خاورمیانه به اروپا است. از دیگر کشورهایی که در قاره آفریقا دارای پایگاه‌های نظامی بزرگ هستند می‌توان به انگلستان (در کنیا، جزیره معراج و مناطق مشرف به اقیانوس هند) و ایتالیا (در جیبوتی) اشاره نمود. در این میان آمریکا با برخورداری از بیش از ۶۰ پایگاه نظامی در ۳۴ کشور آفریقایی و همچنین حضور فرماندهی نیروهای مسلح آمریکا در قاره آفریقا موسوم به آفریکوم که از سال ۲۰۰۸ تاکنون مأموریت خود را در این قاره (به‌استثنای مصر و جزایر سیش) آغاز نموده است، دست برتر نظامی را در آفریقا داراست. لازم به ذکر است که در سال ۲۰۰۹ افسران آمریکایی اقدام به آموزش بیش از ۲۵ هزار سرباز و افسر آفریقایی حاف صلح (متعلق به سازمان ملل متحد و اتحادیه آفریقا) نمودند. بیشتر بنگرید به

در این بین، از جمله کشورهایی که عضو ناتو نبوده ولی دارای پایگاه‌های در قاره آفریقا هستند، می‌توان به هند و ژاپن اشاره نمود. همچنین کشور چین نیز از سال ۲۰۱۶ اقدام به راه‌اندازی اولین پایگاه نظامی خود

در قاره آفریقا نموده است. با توجه به اینکه روسیه در حال حاضر هیچ‌گونه پایگاه نظامی در آفریقا ندارد، لذا سخن گفتن از ابرقدرت بودن آن در چنین شرایطی ادعایی بیش نخواهد بود.

بازار فروش برای شرکت‌های خاص نظامی و صادرات اسلحه: هم‌زمان با افزایش حضور نیروهای نظامی خارجی در قاره آفریقا، نمایندگان شرکت‌های خاص نظامی و همچنین فروش سلاح و مهمات در این قاره رشد چشم‌گیری داشته است. به گونه‌ای که قاره آفریقا در حال حاضر یکی از بزرگ‌ترین بازارهای جهانی برای خرید و فروش ادوات نظامی و سلاح‌های سبک محسوب می‌شود. طبق آمارهای موجود در حدود ۱۰ درصد از کل خرید و فروش سلاح در جهان متعلق به قاره آفریقا است (Sipri, 2022)

بازار بزرگ مواد خام: یکی از مؤلفه‌های مهم در بررسی و ارزیابی نقش آفریقا در نظام جهانی در قرن حاضر عبارت است از مواد خام (مخصوصاً مواد معدنی)^۱ و

By: ANDREWS ATTA-ASAMOAH - Will countries heed the AU Peace and Security Council's concerns about foreign military bases on the continent? - Institute for Security Studies - ۲۷AUG ۲۰۱۹ <https://issafrica.org/iss-today/proceed-with-caution-africas-growing-foreign-military-presence>

^۱ قاره آفریقا رتبه اول منابع ذخیره خام در جهان را داراست که شامل منگنز، کرومیت، بوکسیت، طلا، پلاتینوم، کوبالت، انادیم، کلتان، فسفوریت الماس و کریستالیت است. همچنین در تولید برخی مواد خام همچون مس، آزبست، اورانیوم، آنتیموان، بریلیم و گرافیت در جایگاه دوم جهانی قرار دارد. از نظر منابع ذخیره نفت، گاز، جیوه و سنگ آهن نیز در رتبه سوم جهانی قرار داشته و در منابعی از قبیل تیتانیوم، نیکل، بیسموت، لیتیم، تانتالیوم، نیوبیم، قلع، تنگستن و سنگ‌های قیمتی در مرتبه چهارم جهان قرار دارد. بیشتر بنگرید به :

<https://www.unep.org/regions/africa/our-work-africa>

منابع انسانی. وجه مشترک اکثر مطالعات انجام شده در خصوص قاره آفریقا این است که این قاره در قرن بیست و یکم یکی از پویاترین مناطق جهان در عرصه توسعه اقتصادی خواهد بود؛ به گونه‌ای که بر ماهیت و میانگین توسعه کشورهای توسعه یافته نیز تأثیرگذار خواهد بود. تاکنون برخی تغییرات اساسی در جایگاه سنتی قاره آفریقا در ساختار اقتصاد جهانی رخ داده است. علاوه بر این، در خلال سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۴ نیز قاره آفریقا شاهد سریع‌ترین رشد اقتصادی در سطح جهان بوده است.

فرصت‌های کلان سرمایه‌گذاری: قاره آفریقا به دلیل سود بالای سرمایه‌گذاری که ناشی از سیاست‌های کشورهای آفریقایی در زمینه جذب سرمایه است، به شدت مورد توجه سرمایه‌گذاران خارجی است. همین مسئله باعث شده تا روسیه پس از کاهش سطح روابط با غرب (به دلیل جنگ اوکراین) نگاه ویژه‌ای به سوی قاره آفریقا داشته باشد.

ایجاد موازنه با چین: در بررسی روابط بین دو کشور چین و روسیه، به‌رغم روابط به‌ظاهر مطلوب آنان، نباید از نگرانی دوسویه هر دو بازیگر و منازعات تاریخی آنان به‌راحتی عبور کرد. هرچند تمایل دو کشور به اقرار آمریکا نسبت به جایگاهی که در نظام بین‌الملل به دنبال آن هستند، یکی از عوامل اشتراک این دو به شمار می‌آید. حضور روسیه در آفریقا و تمرکز آن بر ابعاد نظامی یکی از مؤلفه‌های توازن با رشد فزاینده اقتصادی چین در این قاره محسوب می‌شود. در این راستا، حتی بعد از اعمال تحریم‌های اقتصادی غرب علیه روسیه، این عامل مانع از تضعیف جایگاه مسکو در قبال پکن شده است. روسیه به‌منظور حفظ و تقویت روابط مسالمت‌آمیز با چین، اقدام به ارائه خدمات نظامی در راستای حفاظت از منافع اقتصادی چین و همچنین همکاری مشترک به‌منظور اخراج نیروهای غربی، بازنگری در ساختار سیاسی کشورهای درگیر منازعات داخلی و در نهایت تقسیم ثروت و نفوذ توأمان در قاره آفریقا نموده است (КортуновЕ.ТAL, 2022)

فشار بر قدرت‌های غربی: روسیه بر این باور است که در صورت افزایش فشار بر غرب و به‌ویژه اتحادیه اروپا از طریق تهدید نفوذ سنتی آن‌ها در قاره آفریقا، مشغول سازی غرب در جنگ‌های جانبی و بالا بردن هزینه‌های نظامی و اقتصادی ناشی از آن و در نهایت کمک به افزایش میزان مهاجرت غیرقانونی شهروندان آفریقایی به کشورهای غربی، می‌تواند معادله جنگ اوکراین را به هم زده و از این مسئله به‌عنوان برگ برنده‌ای در سایر پرونده‌های بین‌المللی نیز بهره‌برداری نماید.

بازنگری در نقشه‌های جهان: برخی از نهادهای سیاسی و پژوهشی تأثیرگذار در روسیه بر این باورند که مشکلات قاره آفریقا ناشی از تقسیم "ناعادلانه" مرزهاست که منطبق بر منافع و توافق‌های کشورهای غربی برای ادامه حضور در این قاره صورت گرفته است. بعد از دوران استعماری بازنگری در محدوده مرزهای آفریقایی امری لازم و ضروری بود ولی رهبران آفریقایی به دلیل ناتوانی در این زمینه، میراث دار دولت‌های ورشکسته سیاسی شدند؛ بنابراین، پیشنهاد مراکز مذکور برای تغییر وضعیت فعلی، ورود مؤثر روسیه در راستای تغییر مرزهای حائل بین کشورهای آفریقایی است؛ زیرا وضعیت کنونی صرفاً در جهت تأمین منافع کشورهای غربی و چین بوده و نتیجه‌ای جز ضرر برای روسیه در بر نخواهد داشت. لذا "دیمیتری بوندارنکو" استاد تاریخ و مدیر مرکز مطالعات آفریقا در آکادمی علوم روسیه طی پژوهشی (lenta, 2015) که با مشارکت ۱۳ نفر از کارشناسان روسی متخصص در زمینه آفریقا و به سفارش شورای امور بین‌المللی روسیه زیر نظر نهاد ریاست جمهوری منتشر نموده است (Кортунове.TAL, 2022). به‌صراحت خواستار بازنگری در ساختار کشورهای ساحل آفریقا بر اساس نظام کنفدراسیون گسترش‌یافته متشکل از همه کشورهای منطقه شده است. از این منظر، آفریقا فرصتی منحصربه‌فرد برای تحقق نظریه‌های خود پیرامون عدم صلاحیت ساختار کنونی نظام بین‌الملل و لزوم تغییر کلیه قواعد و ساختارهای آن در جهت تشکیل ساختار جهانی جدید (چندقطبی) است.

ابزارهای روسیه برای تحقق راهبردهای خود

روسیه به منظور تحقق اهداف راهبردی خود در آفریقا اقدام به اتخاذ سیاستی موسوم به "سیاست ترکیبی" نموده است که در حقیقت ترکیبی از گفتمان شوروی سابق (استعمارزدایی مدرن) و گفتمان عمل‌گرایی (پراگماتیک) است و به موجب آن در تعامل با کلیه بازیگران سیاسی صرف‌نظر از هرگونه پیش‌زمینه‌های ایدئولوژیکی و اجتماعی، اقدام به برقراری روابط دیپلماتیک به منظور تحقق اهداف و منافع ملی می‌نماید. در این راستا، مهم‌ترین ابزارهای روسیه برای تحقق اهداف خود، عبارت‌اند از:

۱- برجسته‌سازی خطاهای تاریخی غرب و تکرار آن‌ها در دوران معاصر توسط بازیگران غربی حاضر در آفریقا زبان، نقش روسیه به عنوان وارث اتحاد جماهیر شوروی در حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش آفریقایی و درنهایت عدم وجود سابقه استعماری برای روسیه در منطقه (Historyrussia, 2023) از طریق رسانه‌های محلی و فرانسوی.

۲- استفاده از سنت‌های شوروی سابق مورد بعدی است؛ گفتمان شوروی سابق دارای جاذبه و محبوبیت خاصی است که کماکان در آفریقا از آن به نیکی یاد می‌شود، به‌ویژه اینکه دو مؤلفه عدم‌مداخله در امور داخلی کشورها و احترام به حاکمیت ملی از ویژگی‌های اصلی آن به شمار می‌آید (RussianCouncil, 2021)

۳- تعامل روسیه با رهبران آفریقایی به‌ویژه آن دسته از رهبران جدید که به‌وسیله کودتای نظامی به قدرت رسیده‌اند، مبتنی بر عمل‌گرایی و به‌دوراز هرگونه نگاه ایدئولوژیک مانند دموکراسی، سلطه قانون، حقوق بشر و سایر مفاهیم مرسوم در ادبیات سیاسی غرب یا لزوم تعهد به مبانی سوسیالیست (همچون دوران شوروی سابق) است.

۴- تأمین خدمات امنیتی بدون نیاز به ایجاد پایگاه‌های نظامی که می‌تواند در وقت، سرمایه و تجهیزات لجستیکی صرفه‌جویی به عمل آورد. علاوه بر این، شرکت‌های خصوصی امنیتی نیز به طرق مختلف در حال ارائه خدمات و درآمدزایی هستند. به‌عنوان مثال، "یوگنی پریگوژین" مالک شرکت امنیتی "واگنر" به‌عنوان ابزار سیاست خارجی روسیه در آفریقا به توسعه فعالیت‌های خود پرداخته است. معادله پریگوژین بسیار ساده است؛ وی درازای ارائه خدمات حمایتی، تأمین نیروی رزمی، آموزش نظامی و تأمین سلاح و مهمات برای دولت‌ها، درصد مشخصی از منابع نفت، گاز، طلا و الماس را درخواست می‌نماید. در حال حاضر شرکت واگنر در ۸ کشور آفریقایی فعال است که نقش بسزایی نیز در تقویت روابط روسیه با رهبران آفریقایی داشته است. از سال ۲۰۱۷ روسیه و شرکت‌های تابعه آن اقدام به انعقاد قراردادهایی در زمینه نظامی و اقتصادی با کشورهای گینه، نیجر، چاد، نیجریه، جمهوری آفریقای مرکزی و لیبی نموده‌اند. در این راستا، قراردادی بین شرکت سودانی "ماراوی برای استخراج طلا" و شرکت (M Invest) از زیرمجموعه‌های شرکت پریگوژین به‌منظور استخراج طلا در مقابل تأمین امنیت آن توسط شرکت واگنر منعقد گردید (Bell, 2018) که دقیقاً مشابه قراردادی بود که توسط این شرکت به‌منظور تأمین امنیت استخراج طلا و الماس در آفریقای جنوبی منعقد شده بود (Thebell, 2019)

۵- افزایش قدرت نرم، از طریق روش‌های زیر:

- تلاش در جهت ایجاد نسلی همسو با روسیه از طریق افزایش اعطای بورسیه‌های تحصیلی به جوانان آفریقایی که تا سال ۲۰۲۲ حدود ۳۴ هزار نفر را شامل می‌شد. گفتنی است که دانشجویان بورسیه‌بایستی در دوران تحصیل خود با زبان روسی آشنایی کامل پیدا کنند تا از این رهگذر نسلی

از آفریقایی‌ها تحصیل کرده در کشورهای آفریقایی شکل گیرد که دارای توانایی سخن گفتن به زبان روسی هستند (Анастасия, 2023) طبق اعلام مقامات روسی این تعداد بایستی در ۵ سال آینده به ۱۰۰ هزار دانشجو از کشورهای آفریقایی افزایش یابد.

- انعقاد بیش از ۷۰ تفاهم‌نامه در خصوص تبادل علمی و صدور مدرک بین روسیه و کشورهای آفریقایی. همچنین قرار دادن زبان روسی به عنوان یکی از زبان‌های خارجی که در کشورهای آفریقایی تدریس می‌شود و در مقابل تدریس چهار زبان محلی آفریقایی در مدارس و دانشگاه‌های روسیه (Ведомости, 2023)

- برگزاری جشنواره‌های سالانه فرهنگی و سینمایی بین روسیه و کشورهای آفریقایی که از جمله آن‌ها می‌توان به جشنواره فرهنگی و آموزشی «آفریقا ... باهم به سوی آینده» اشاره کرد. همچنین همکاری با شرکت‌های بزرگ در زمینه سینما و تولید فیلم از جمله «نالیوود» به منظور توسعه حضور سینمای روسیه در آفریقا (Мельникова, 2023)

- برگزاری کارگاه‌ها و کنفرانس‌های دوره‌ای تحت عنوان «انجمن روسیه – آفریقا» با حضور صدها تن از شخصیت‌های آفریقایی مؤثر در عرصه‌های مختلف به منظور سفرهای دوره‌ای به روسیه و برقراری روابط فردی با آن‌ها (kremlin, 2024).

- تأمین تیم‌های حفاظت شخصیت برای مسئولین کشوری در کشورهای مختلف آفریقا، ارائه ابزارهای ارتباط نوین و پناهگاه‌های امن برای پول و خانواده‌های آن‌ها در داخل روسیه.

- استفاده ابزاری از دین (مسیحیت)، توسعه فعالیت‌های تبشیری در قاره آفریقا و اعطای مجوز فعالیت به کلیسای ارتدکس روسیه در مناطق تحت نفوذ کلیسای قبطی اسکندریه (Файстова, 2024)

روسیه با اتخاذ این سیاست ترکیبی و بهره‌برداری از سابقه تاریخی خود که ممزوج با حمایت از استقلال‌طلبی و کمک به ساختارهای اقتصادی و نظامی کشورهای آفریقایی است، همچنین کمک به تأمین امنیت غذایی به‌ویژه حبوبات و ارائه طرق بازپرداخت مجانی یا با شرایط ویژه، توانسته قدرت نرم خود را میان کشورهای آفریقایی توسعه بخشیده و به‌عنوان متحدی راهبردی برای آن‌ها مطرح سازد.

روسیه در تعامل با رهبران آفریقایی الگویی متفاوت با رفتار غرب (استخراج منابع به نفع شرکت‌های بزرگ و استفاده از آن توسط عده کمی از صاحبان نفوذ) یا چین (اجرای پروژه‌های زیرساختی به‌صورت قرض‌ی و در مقابل دریافت منابع حیاتی کشورها) ارائه نموده است. به‌این ترتیب، روسیه در کلیه تعاملات خود با قاره آفریقا از روش "معامله پایاپای" و فروش کالا و خدمات درازای دریافت مواد خام، استفاده می‌کند. لذا هیچ‌گونه فشاری به دولت‌ها وارد نمی‌آید.

۶- راهبرد توسعه نظامی یکی دیگر از ابزارهای روسیه برای تحقق اهداف خود است. روسیه هیچ پایگاه رسمی در قاره آفریقا ندارد؛ اما در چارچوب اقدامات مشترک دوجانبه برای مبارزه با تروریسم، کشورهای مصر و روسیه اقدام به انعقاد تفاهم‌نامه‌ای مبنی بر امکان استفاده متقابل از آسمان و فرودگاه‌های نظامی نموده‌اند. با توجه به هزینه بالای راه‌اندازی پایگاه نظامی در آفریقا و محدودیت منابع مالی روسیه برای آن، شرکت‌های خصوصی نظامی و امنیتی روسی، سعی در ایفای نقش سازمان‌های حاکمیتی این کشور در قاره آفریقا می‌نمایند.

کرملین در حال حاضر معتقد است که بایستی خسارت‌هایی را که در بین دو جنگ جهانی متحمل شده است، جبران کرده و غرب نیز مطالبات مسکو را به رسمیت بشناسد (Sarotte, 2019).

موسسه واگنر بعد از کشته شدن "پریگوژین" مدیر آن هنوز در کشورهای آفریقایی فعالیت دارد. در این راستا، عمر پل کولاگی مؤسس مرکز راهبردی و روابط بین‌الملل بورکینافاسو در مصاحبه اخیر خود اعلام کرده است که موسسه واگنر کماکان به فعالیت‌های خود در کشور مالی ادامه می‌دهد و ماهانه حدود ۱۰ میلیون دلار برای این دولت هزینه‌تراشی می‌کند (Катриченко, 2023).

در مقابل، گارد ملی روسیه با هماهنگی وزارت دفاع و دولت‌های آفریقایی اقدام به انعقاد قراردادهای نظامی نموده‌اند که از جمله مفاد آنها می‌توان به اعزام کارشناسان نظامی و تأمین سلاح و مهمات موردنیاز و همچنین تجهیز ارتش‌های آفریقایی به سلاح‌های روسی بجای جنگجویان روسی، آموزش سربازان آفریقایی و استخدام آنها در شرکت‌های خصوصی نظامی روسی که تحت نظارت سازمان اطلاعات خارجی (SVR) فعالیت می‌کنند، اشاره نمود. در این راستا، برخی رسانه‌های منتقد و همچنین دولت اوکراین معتقدند که روسیه به دنبال تشکیل «لشکر آفریقایی» و فعال‌سازی آن در تابستان ۲۰۲۴ است ک

ه در پنج کشور آفریقایی فعالیت خود را آغاز خواهد نمود: بورکینافاسو، لیبی، مالی، آفریقای مرکزی و نیجر (Ghall, 2024)

۷- راهبرد تسلط بر بازار انرژی نیز یکی دیگر از ابزارهای روسیه است. در مقدمه راهبرد امنیت ملی روسیه که با مشارکت ژنرال "مخموت احمدویچ گاریف" در سال ۲۰۰۷ به رشته تحریر در آمده است، چنین بیان گردیده: "امنیت برای روسیه، در وهله نخست و قبل از هر چیزی، امنیت انرژی و بازارهای هدف آن است" (Читать, 2007) از این رو، روسیه در حال

تدوین "راهبرد انرژی روسیه تا سال ۲۰۳۰" است (FEderation, 2010) تا از رهگذر اجرای آن بتواند کلیه بازارهای هدف روسیه در زمینه میادین گازی را به هم مرتبط کرده و از طریق شرکت‌های گازی خود بر سایر میادین جهانی سیطره یابد. به این ترتیب، روسیه می‌تواند به عنوان قدرتمندترین بازیگر عرصه گاز در جهان مطرح گردد.

از دیگر مزایای اجرایی نمودن این راهبرد و توسعه آن، واکنش کشورهای اروپایی به آن بعد از شروع جنگ اوکراین است؛ زیرا کشورهای مذکور سعی در تأمین گاز و نفت مورد نیاز خود از سایر کشورها نموده‌اند که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، کشورهای غرب آفریقا از قبیل شرکت خطوط لوله گاز صحرا (TSGP) و شرکت خطوط لوله گاز بین نیجریه و مراکش (NMGP) است (FREEMAN, 2023).

در عرصه انرژی هسته‌ای نیز روسیه یکی از ۵ کشور برتر دنیا در زمینه برخورداری از منابع غنی اورانیوم به شمار می‌آید. طبق آمارهای موجود در حدود ۴۸۶ هزار تن (معادل ۸ درصد کل منابع جهانی) در روسیه موجود است. با این حال میزان استخراج این ماده معدنی گران‌بها در روسیه بسیار ناچیز است؛ به گونه‌ای که در سال ۲۰۲۱ حدود ۵ درصد تولید جهانی از منابع داخلی روسیه استخراج شد. این در حالی بود که قزاقستان حدود نیمی از اورانیوم خام دنیا را در همان سال تأمین کرده است. لازم به ذکر است روسیه دارای برخی امتیازات ویژه است که دست برتر را در مقایسه با غرب به آن اختصاص داده است؛ زیرا اولاً روسیه در حدود ۴۰ درصد از زیرساخت‌های استخراج و تبدیل اورانیوم خام به سوخت هسته‌ای را در اختیار دارد و ثانیاً بیشترین منابع اورانیوم گازی (هگزا فلوراید اورانیوم) در خاک این کشور قرار دارد. همین شرایط در خصوص غنی‌سازی اورانیوم که گام بعدی در چرخه هسته‌ای محسوب می‌شود، نیز مصداق می‌یابد. طبق آخرین گزارش سال ۲۰۱۸ حدود ۴۶ درصد منابع اورانیوم غنی‌شده در روسیه موجود است (Clifford, 2022).

نتیجه‌گیری

اثرات راهبرد روسیه بر آفریقا به‌طور فزاینده‌ای در حال آشکار شدن است که از جمله مصادیق آن می‌توان به ایجاد شورش‌ها و کودتاهای نظامی در منطقه ساحل آفریقا، لیبی و سودان و به‌تبع آن، ایجاد نظام جدیدی با حمایت‌های نظامی، اقتصادی و دیپلماتیک روسیه، اشاره نمود.

آفریقا فرصت منحصر به فردی برای تحقق اهداف روسیه از جمله احیای دوباره نقش ابرقدرتی در جهان و بازنگری در ساختار کنونی نظام بین‌الملل به‌گونه‌ای که تأمین‌کننده منافع این کشور باشد، به شمار می‌آید. به اعتقاد بسیاری از ناظران بین‌المللی روسیه به‌مراتب خالصانه‌تر از غرب و حتی چین، حامی کشورهای آفریقایی است. روسیه قاره آفریقا را به‌مثابه ابزاری برای دور زدن تحریم‌های غرب، صدور محصولات و تسلط بر بازارهای انرژی جهانی اعم از نفت، گاز و اورانیوم خام و سایر منابع معدنی می‌پندارد که از طریق دستیابی به منابع گران‌بهای آن می‌تواند به قدرت برتر جهانی در زمینه انرژی و منابع طبیعی تبدیل شود. این در حالی

است که قدرت نظامی و میراث تاریخی آن نیز دو بازوی مهم در راستای تحقق توازن راهبردی با سایر رقبای قدرتمند آن همچون آمریکا، اتحادیه اروپا و چین به ایفای نقش پردازند. حضور نظامی روسیه در قاره آفریقا در حال حاضر صرفاً به شرکت‌های بخش خصوصی و همکاری‌های نظامی و فنی با برخی دولت‌های آفریقایی محدود می‌گردد. اگرچه این می‌تواند مقدمه‌ای برای توسعه سطح صادرات سلاح و مهمات و راه‌اندازی پایگاه‌های نظامی در آینده نزدیک و همچنین استخدام نیروهای نظامی همسو در جهت تحقق اهداف آن در داخل و خارج آفریقا باشد. لذا شایعه تأسیس لشکر آفریقایی می‌تواند در راستای تحقق این هدف مورد استفاده قرار گیرد. با این حال و به‌رغم کلیه موفقیت‌هایی که روسیه در قاره آفریقا کسب کرده است، اما می‌توان ادعا نمود که هر آنچه تاکنون حاصل شده است، صرفاً موفقیت‌های "تاکتیکی" است، نه "راهبردی" و بلندمدت؛ زیرا طبق آنچه در پژوهش حاضر نیز بیان گردید، در روسیه همه‌چیز به شخص پوتین ختم می‌گردد. با توجه به اینکه طراح و برنامه‌ریز کلیه راهبردهای سیاست خارجی شخص اوست و طبق تجربه تاریخی، روسیه همواره دچار تنش‌های داخلی بعد از کنار رفتن یک رهبر قوی بوده و احتمال اینکه نفر بعد از او اعتقادی به سیاست توسعه آفریقا نداشته باشد، متصور است. اگرچه پوتین این بار برای جلوگیری از وضعیتی که آن را "مکر تاریخ" می‌نامد، سیاست‌هایی را تدوین کرده است ولی تاکنون نمودی در عرصه واقعیت نداشته و از آن مهم‌تر جنگ او کراین نیز بر وخامت اوضاع افزوده است.

منابع

- دهشان، ا. (2022). Retrieved from <https://eurasiaar.org/putin-wanted-ukraine-change-russias-destiny-ukraine/>، کیف أراد بوتین أن یغیر قدر روسیا عبر اوکرائینا-
- Bell, P. T. (2018). Retrieved from [Золото в обмен на наемников: как «повар Путина» добывает для России «ключ от Африки»: https://thebell.io/zoloto-v-obmen-na-naemnikov-kak-povar-putina-dobyvaet-dlya-rossii-klyuch-ot-afriki](https://thebell.io/zoloto-v-obmen-na-naemnikov-kak-povar-putina-dobyvaet-dlya-rossii-klyuch-ot-afriki)
- Clifford, C. (2022). Retrieved from [Russia dominates nuclear power supply chains — and the West needs to prepare now to be independent in the future: https://www.cnn.com/2022/05/23/russia-dominates-global-nuclear-reactor-and-fuel-supply-chains.html](https://www.cnn.com/2022/05/23/russia-dominates-global-nuclear-reactor-and-fuel-supply-chains.html)
- Drew, A. (2020, AUG 10). Retrieved from [The Rise of Twitter Diplomacy Is Making the World More Dangerous: https://www.worldpoliticsreview.com/articles/28976/the-rise-of-twitter-diplomacy-is-making-the-world-more-dangerous](https://www.worldpoliticsreview.com/articles/28976/the-rise-of-twitter-diplomacy-is-making-the-world-more-dangerous)
- Federation, M. o. (2010). Retrieved from [ENERGY STRATEGY of RUSSIA FOR THE PERIOD UP TO 2030.](#)
- FREEMAN, B. (2023). Retrieved from [PROPOSED WEST AFRICA-EUROPE GAS PIPELINES WILL FAIL WITHOUT A RADICAL SHIFT IN THINKING: https://payneinstitute.mines.edu/proposed-west-africa-europe-gas-pipelines-will-fail-without-a-radical-shift-in-thinking/](https://payneinstitute.mines.edu/proposed-west-africa-europe-gas-pipelines-will-fail-without-a-radical-shift-in-thinking/)
- Ghall. (2024). Retrieved from [РФ планирует развернуть «Африканский легион» в пяти странах: https://ghall.com.ua/2024/01/12/rf-planiruet-razvernut-afrikanskij-legion-v-pyati-stranah/](https://ghall.com.ua/2024/01/12/rf-planiruet-razvernut-afrikanskij-legion-v-pyati-stranah/)
- Historyrussia. (2023). Retrieved from [Новости и события Российского исторического общества: https://historyrussia.org/sobytiya/afrika-neoplachennyj-dolg-kolonizatorov.html](https://historyrussia.org/sobytiya/afrika-neoplachennyj-dolg-kolonizatorov.html)

- Histrf. (2020). Retrieved from Крещение Руси (X век):
<https://histrf.ru/read/articles/krieshchieniie-rusi>
- Histrf. (2021). Retrieved from Сколько было столиц у России:
<https://histrf.ru/read/articles/skolko-bylo-stolits-u-rossii>
- kremlin. (2024). Retrieved from План действий Форума
партнерства Россия – Африка на 2023–2026 годы:
<http://kremlin.ru/supplement/5971>
- lenta. (2015). Retrieved from «Многие государства Африки
созданы искусственно» Почему в новой «гонке за
черный континент» Россия проигрывает Западу и
Китаю: <https://lenta.ru/articles/2015/08/19/africa/>
- levada. (2021). Retrieved from САМЫЕ ВЫДАЮЩИЕСЯ
ЛИЧНОСТИ В ИСТОРИИ:
[https://www.levada.ru/2021/06/21/samye-
vydayushhiesya-lichnosti-v-istorii/](https://www.levada.ru/2021/06/21/samye-vydayushhiesya-lichnosti-v-istorii/)
- Moscowtimes. (2023). Retrieved from Токаев пообещал
Макрону нефть, уран и торговлю в обход России:
[https://www.moscowtimes.ru/2023/11/01/tokaev-
poobeschal-makronu-neft-uran-itorgovlyu-vobhod-rossii-
a111935](https://www.moscowtimes.ru/2023/11/01/tokaev-poobeschal-makronu-neft-uran-itorgovlyu-vobhod-rossii-a111935)
- Russiancouncil. (2021). Retrieved from АНАЛИТИКА И
КОММЕНТАРИИ: [https://russiancouncil.ru/analytics-
and-comments/comments/nazad-k-sovetskim-traditsiyam-
s-chem-rossiya-idyet-v-afriku/](https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/comments/nazad-k-sovetskim-traditsiyam-s-chem-rossiya-idyet-v-afriku/)
- Russiancouncil. (2023). Retrieved from Путь ко второму
саммиту: [https://russiancouncil.ru/papers/Russia-Africa-
2ndForum-paper81.pdf](https://russiancouncil.ru/papers/Russia-Africa-2ndForum-paper81.pdf)
- Sarotte, M. (2019). Retrieved from How to Enlarge NATO: The
Debate inside the Clinton Administration, 1993–95:
[https://direct.mit.edu/isec/article/44/1/7/12232/How-to-
Enlarge-NATO-The-Debate-inside-the-Clinton](https://direct.mit.edu/isec/article/44/1/7/12232/How-to-Enlarge-NATO-The-Debate-inside-the-Clinton)
- Sipri. (2022). Retrieved from SIPRI Military Expenditure
Database: <https://www.sipri.org/databases/milex>
- Tass. (2016). Retrieved from Крупнейшие экономические
проекты России в Африке: <https://tass.ru/info/18377785>
- Tass. (2016). Retrieved from Экономическое и техническое
сотрудничество СССР со странами Африки. Досье:
<https://tass.ru/info/3237652>

- Thebell. (2019). Retrieved from Такой страницы не существует, почитайте главные новости: <https://thebell.io/kontrakt-ot-prezidenta-chto-poluchila-v-tsar-kompaniya-kotoruyu-svyazyvayut-s-prigozhin-xn--c1anggbpdf>. (2006). Retrieved from Национализация будущего России: <https://xn--c1anggbpdf.xn--p1ai/news/various/170657/>
- Анастасия, Е. М. (2023). Retrieved from Что изучают в России студенты из стран Африки: <https://www.vedomosti.ru/society/articles/2023/06/16/980633-chto-izuchayut-v-rossii-studenti-iz-stran-afriki>
- Ведомости. (2023). Retrieved from Фальков сообщил о более 70 соглашений о взаимном признании дипломов с другими странами: <https://www.vedomosti.ru/society/news/2023/07/27/987282-o-70-soglashenii-priznanii-diplomov>
- Волков, К. (2020). Retrieved from Как Африка стала свободной благодаря СССР: <https://rg.ru/2020/05/25/kak-afrika-stala-svobodnoj-blagodaria-sssr.html>
- Волков, о. (2020). Retrieved from Как Африка стала свободной благодаря СССР: <https://rg.ru/2020/05/25/kak-afrika-stala-svobodnoj-blagodaria-sssr.html>
- Гасюк, А. (2021). Retrieved from Почему Франция не способна отказаться от колониального подхода к Африке: <https://rg.ru/2021/11/30/pochemu-franciia-ne-sposobna-otkazatsia-ot-kolonialnogo-podhoda-k-afrike.html>
- Катриченко, Т. (2023). Retrieved from Наследие "Вагнера". Что сейчас происходит с самой известной российской ЧВК: <https://focus.ua/politics/600494-nasledie-vagnera-chto-seychas-proishodit-s-samoj-izvestnoy-rossiyskoj-chvk>
- КортуновЕ.ТAL. (2022). Retrieved from Болевые точки Африканского континента: Сахель (обзор ситуации и перспективы).

- Мельникова, М. (2023). Retrieved from Екатерина Наумова: «Российское кино востребовано и в Африке, и в Азии»: <https://spbdnevnik.ru/news/2023-07-27/ekaterina-naumova-rossiyskoe-kino-vostrebovano-i-v-afrike-i-v-azii>
- ОПУБЛИКОВАНО. (2016). Retrieved from За руку с Гитлером здоровались вожди Запада. А виноват Сталин?: <https://nic-pnb.ru/analytics/za-ruku-s-gitlerom-zdorovalis-vozhdi-zapada-a-vinovat-stalin/>
- Фаустова, М. (2024). Retrieved from РПЦ начали подозревать в "сдаче" Африки: https://www.ng.ru/kartblansh/2024-01-18/3_8926_kb.html
- Ч. г. (2007). Retrieved from Генерал Гареев: Россия меняет свою военную доктрину: <https://ria.ru/20070116/59124252.html>